

Vad känner du?

Konst som stöd för
socialt och emotionellt lärande

AV-ARKKI
DISTRIBUTIONSCENTRET
FÖR FINLÄNSK MEDIEKONST

MEDIEKONST FOSTRAR!

mediataidekasvattaa.fi/sv

Vad känner du?

Konst som stöd för socialt och emotionellt lärande

Registrerade användare får gratis titta på de verk som hör till läropaketet i AV-arkkis webbservice mediataidekasvattaa.fi, som är avsedd för medie- och konstfostran. Läropaketets skriftliga material kan också laddas ner gratis i PDF-format i samma www-adress. Genom att registrera sig som användare får läraren ett lösenord och rätt att använda videorna som en del av undervisningen. Verken finns också på DVD-skiva, som man får hyra och använda i undervisningen, ifall det inte är möjligt att i undervisningssituationen spela upp dem via nätet.

© AV-arkki, distributionscentret för finländsk mediekonst

Artiklar: Marja Kokkonen, Minna Suoniemi, Mimmu Rankanen

Uppgifter och redaktion: Roi Ruuskanen

Producent: Hanna Maria Anttila / AV-arkki

Översättning: Mirva Öhman

Pärmbild: Johanna Lecklin: *Morgondagen*

Layout: Vesa Vehviläinen

AV-arkkis projekt för mediefostran understöds av **Undervisnings- och kulturministeriet** och **Svenska Kulturfonden**. Samarbetspartners för projektet är bland annat **Helsingfors stads Mediecentral**, **Centret för mediefostran**, **Museet för nutidskonst Kiasma**, **Nationella audiovisuella institutet** samt **Skolbio**.

AV-arkki, distributionscentret för finländsk mediekonst

Tallbergsgatan 1 / 76, 00180 Helsingfors

www.av-arkki.fi | tel. 050 435 6092 | edu@av-arkki.fi

Johanna Lecklin: *Morgondagen*

Vad känner du?

Konst som stöd för socialt och emotionellt lärande

Inledning: Vad känner du?..... 4

Marja Kokkonen

Emotionella färdigheter i tidig barndom och mellanbarndom..... 6

Minna Suoniemi

Det finns en jordbävning inuti..... 10

Mimmu Rankanen

Konst som ger emotionella färdigheter och perspektiv..... 14

Introduktion till verken och uppgifterna

Samhörande frågor till alla verk..... 18

Exempelverk och uppgifter

Vera Nevanlinna: *On ja pysyy (Är och förblir)*..... 20

Tommi Matikka: *At the Feet of Something Unknown (Vid något okänt)*..... 22

Pasi "Sleeping" Myllymäki: *Forssa-ilmio (Forssa-fenomenet)*..... 24

Johanna Lecklin: *Huominen (Morgondagen)*..... 26

Milja Viita: *Monster Attack (Monsteranfall)*..... 28

Pink Twins: *Parametronomicon*..... 30

Milja Viita: *Monster Attack*

Vad känner du?

Konst som stöd för socialt och emotionellt lärande

Distributionscentret för finländsk mediekonst AV-arkkis läromedelsserie *Mediekonst fostrar!* utvidgas nu med den femte delen *Vad känner du?* Då man kommunicerar direkt eller i olika medier förmedlas känslor till exempel genom miner, gester, beröring, ljud och ord. För att åstadkomma en balanserad vardag och samvaro är det viktigt att på ett tryggt sätt få uttrycka och bearbeta sina känslor och utveckla sin empatiförmåga. Som stöd för socialt och emotionellt lärande erbjuder AV-arkkis nya läromedel *Vad känner du?* en serie finländska mediekonstnärers verk med en samhörande uppgiftsbank samt sakkunnigartiklar.

Känslorna baserar sig alltid på barnets personliga upplevelser. Ingen känsla är fel eller onödig. Vi har alla liknande känslor, men var och en visar och uttrycker dem på olika sätt. Den centrala målsättningen i socialt och emotionellt lärande är empati. Meningen är att först lära sig förstå sina egna känslor för att sedan också kunna förstå andras. På så sätt lär man sig att leva sig in i andras känslor för att vid behov kunna hjälpa och stöda de andra.

Guiden och mediekonstverken är främst till för att uppmuntra till dialog med barnet genom att titta och uppleva. Det kan vara svårt att ge uttryck för sina känslor, och de är sällan entydiga. Känslornas spektrum är väldigt brett, och alla känslor finns det nödvändigtvis inte ens namn för. Det är viktigt att finna olika sätt att uttrycka sina känslor på och samtidigt reflektera över deras orsaker och följder. Man bör även fundera på förhållandet mellan negativa känslor och handlingar; de hör också till livet.

Konst och konstnärligt arbete fungerar som förmedlare i uttryckandet och bearbetandet av känslor. Konsten ger inga direkta, entydiga svar, men med hjälp av den kan barnet uttrycka, bearbeta och berätta om sina erfarenheter och känslor. Det konstnärliga arbetet ger utrymme för bearbetning och uttryck; inte bara slutresultatet, utan hela processen, får en betydelse. Lik konsten är också känslorna mångfasetterade och invecklade. De är bortom gott och ont eller rätt och fel. Alla känslor har grund och mening i livet, och man kan lära sig att handskas med dem. Konstens egenvärde ligger i att skapa möjligheter och ge medel till att uppleva och uttrycka känslor.

Utöver videoverken och uppgiftsbanken innehåller guiden tre sakkunnigartiklar som behandlar socialt och emotionellt lärande ur olika synvinklar. Psykologie doktor **Marja Kokkonen** vid Jyväskylä universitet introducerar grunder till socialt och emotionellt lärande i artikeln *Emotionella färdigheter i tidig barndom och mellanbarndom*. Konstdoktor **Mimmu Rankanen** behandlar socialt och emotionellt lärande ur olika synpunkter i medicarbete med barn. I artikeln *Konst som ger emotionella färdigheter och perspektiv* belyser Rankanen förhållandet som växelverkan och att fungera i grupp har till utvecklingen av emotionella färdigheter. Mediekonstnär och lektor i mediefostran vid Aalto-universitetet, **Minna Suoniemi**, behandlar sina egna verk som en del av socialt och emotionellt lärande i artikeln *Det finns en jordbävning inuti*.

Videoverken i *Vad känner du?* fungerar som diskussionsväckare för socialt och emotionellt lärande. Utöver diskussion vill vi uppmuntra till att aktivt göra medieteknologi till en del av den konstnärliga verksamheten i daghem, förskolor och skolor. Medieteknologi är vardag även för små barn, och är därför nödvändigt att ha som en del av uppfostringsarbetet redan i ett tidigt skede. Vi vill speciellt uppmuntra till själva görandet och till en kritisk och dialogisk fostran.

Då man gör är det inte fina apparater som är det nödvändiga, utan ivrigt och öppet sinne! Läromedlet är i första hand riktat till småbarnspedagogiken (daghem, förskolor, årsklasserna 1–2), men lämpar sig också utmärkt för den grundläggande undervisningen och kan anpassas till olika lärmiljöer. Verken får fritt och lagligt visas i undervisningen. Guiden *Vad känner du?* samt material för medie- och konstfostran som AV-arkki tidigare publicerat finns på sajten **Mediekonst fostrar!:** www.mediataidekasvattaa.fi/sv/

Trevliga mediekonststunder! Känslorna till ytan!

Roi Ruuskanen

PS Verken i tjänsten *Mediekonst fostrar!* har åldersgränsklassificering och är tillättna för personer i alla åldrar om inte annat anges.

Emotionella färdigheter i tidig barndom och mellanbarndom

Emotionella färdigheter kan både inläras och läras, och är sådana färdigheter som människan behöver framför allt för att känslolivet ska fungera balanserat och ändamålsenligt (Kokkonen 2005). Årtionden av forskning har visat att de viktigaste emotionella färdigheterna från välmåendets synpunkt är att kunna identifiera och vara medveten om sina egna känslor, att kunna uttrycka dem öppet och tydligt och speciellt att kunna reglera känsloupplevelser och -uttryck (Kokkonen & Klemola 2013). Dessa emotionella färdigheter baserar sig i princip på barndomshemmet vuxenrelationer, men för fortsatt inläring samt internalisering och etablering av färdigheterna är det fördelaktigt att också professionella fostrare i barnens olika livsskeden deltar i att lära ut dem.

På internationell nivå rekommenderas det att man lär emotionella färdigheter redan i daghemmet (Zins, Bloodworth, Weissberg & Wahlberg 2004), och att det lönar sig att stöda färdigheterna vidare under förskolan och de första skolåren (Webster-Stratton & Reid 2004). I vårt land innehåller de dokument som styr undervisningen, såsom förskoleundervisningens (2014, 15, 34) samt den grundläggande undervisningens (2014, 100, 156) grunder för läroplanerna strävan till att förstärka de emotionella färdigheterna, vilket tyder på att den tidiga barndomen och mellanbarndomen också här ses som ypperliga perioder för socialt och emotionellt lärande. Men vad innebär egentligen dessa färdigheter, och varför är det så viktigt att i ett tidigt skede konsekvent lära ut dem?

Att vara medveten om och kunna identifiera känslor betyder att barnet vet hur det själv eller någon annan känner sig. Man kan identifiera känslor bland annat med hjälp av tecknade eller fotograferade ansiktsuttryck eller genom att granska imaginära situationer (t. ex. då man råkar på en orm på en stig eller då en ballong i misstag spricker) och fundera på vilken känsla som oftast uppstår i en viss situation. Daghemsbarn i 3–5 års ålder kan redan nämna exakt så kallade grundkänslor – sorg, vrede, glädje, rädsla, förvåning och avsky – då de tittar på fotografier som föreställer ansikten, och kan peka ut vilka två bilder som representerar samma känsla (Rosenqvist, Lahti-Nuuttila, Laasonen & Korkman 2014; Stefan 2012). I detta skede kan barnen också i teck-

Pasi "Sleeping" Myllymäki: *Forssa-fenomenet*

nade filmer känna igen mera komplicerade känslor, kombinationer av flere känslor samtidigt (Smith, Glass, & Fireman 2015), som avundsjuka och snopenhet. Då hjärnan mognar, de språkliga färdigheterna utvecklas och de till kognitiv flexibilitet, selektiv uppmärksamhet samt planerings- och organisationsförmåga anknutna förmågorna förbättras, kan barnen som övergår till nybörjarundervisningen alltmer också klä sina känsloupplevelser i ord samt namnge sina egna och andras känslor.

Att kunna identifiera känslor har mycket att göra med att kunna uttrycka känslor. Förutom att kunna identifiera och namnge sina egna och andras känslor, är det fördelaktigt för barnens känsloliv och människorelationer att både icke-verbalt och med möjligast klara ordvändningar kunna uttrycka sina egna känslor. Barnen har nytta av att till exempel i en spegel få titta på sina egna miner eller röra sig enligt sina känslotillstånd eller till känslofylld musik. Barn under skolåldern förstår redan mycket väl att de genom att göra låtsasminer kan ge en missledande bild till en annan människa om hur de verkligen känner sig, och att de kan dölja vissa känslor, som till exempel besvikelse, för en kompis. Utan konsekvent övning är det dock för en stor del av eleverna i nybörjarundervisningen svårt att skilja på känslor som vrede och avsky utgående från människors ansiktsuttryck (Widen & Russell 2013).

Känsloreglering betyder förmåga att inverka på vad, hur länge och hur starkt vi känner (Eisenberg, Fabes, Guthrie & Reiser 2000). Det är möjligt att lindra, behärska, förstärka eller reglera känslor med hjälp av tanke, handling eller andra människor och relationerna man knutit med dem. Spädbarn reglerar sina känslor genom att suga på tummen eller vagga med kroppen och behöver starkt sina föräldrars hjälp till sin känsloreglering, men i dagisålder kan barn redan mycket mera

aktivt med hjälp av språkliga medel och sina problemlösningskunskaper inverka på sina egna känslor. Redan 3–4 år gamla barn förstår att alla regleringsmetoder inte är lika effektiva och att det beror på känslan som kräver reglering vilken metod det lönar sig att ta till. Den tröst som man får av andra människor samt annat stöd är ännu ett väldigt viktigt medel i känsloregleringen, eftersom barn i denna ålder fortfarande har ett begränsat urval av regleringsmetoder. De kan ännu inte lik 5–6-åringar reglera sina känslor med hjälp av tankar, till exempel genom att omvärdera en emotionell situation och exempelvis ge den mindre betydelse (se bl.a. Sala, Pons & Molina 2014; sammans. Kokkonen 2010).

Det är viktigt att lära emotionella färdigheter i den tidiga barndomen samt mellanbarndomen, eftersom de inverkar på det psykiska och fysiska välmåendet (Davis & Humphrey 2012; Schutte m.fl. 2007), vars heltäckande stödande är målet som lärare för såväl dagisbarn som barn i nybörjarutbildningen strävar efter. Förutom för välmåendet, är de emotionella färdigheterna nödvändiga också för utvecklingen av barnets sociala färdigheter. Man har lagt märke till att de färdigheter som 3–4-åriga dagisbarn visar i leksituationer gällande identifiering, uttryckande och reglering av känslor, förutspår ett några år senare framträdande positivt socialt beteende, som att kunna ta andras synpunkt i beaktande, samarbetsförmåga och popularitet bland kompisar (Denham m.fl. 2003). Dagisbarn som i fem års ålder i undersökningssituationen aktivt använt känsloreglering har ett par år senare visat bete sig socialt i leksituationer genom att föreslå lekar, skratta tillsammans och diskutera i tur och ordning (Penela, Walker, Degnan, Fox, & Henderson 2015). Då det gäller barn i lågstadietålder, har man upptäckt att exaktheten berörande identifieringen av ansiktsuttryck är förknippad med barnens vänlighet och samarbetsförmåga (Marvoveli, Petrides, Sangareau & Furnham 2009). De emotionella färdigheterna syns i barnets sociala färdigheter, medan bristfälliga emotionella färdigheter visar sig som brister i de sociala färdigheterna (Stefan 2012).

Det finns redan många fungerande undervisnings- och utbildningsprogram som stöd för lärandet av emotionella färdigheter. En ännu centralare roll än programmen spelar dock de lärare inom småbarnspedagogiken, förskole- och nybörjarundervisningen som förhåller sig positivt till emotionella färdigheter och uppskattar dem. De har möjlighet att fungera som förebilder för konstruktivt uttryckande av känslor och en fungerande känsloreglering, klå barnens känslor i ord och visa hur man iakttar andra människors känslouttryck. Professionella fostrare har oftast kunskap – eller åtminstone vilja att ta reda på – om hur man ska gå tillväga för att skapa en psykologiskt tryggt atmosfär som befämjar lärandet av emotionella färdigheter åt små barn, och med hjälp av vilka med- och växelverkande metoder och konstens medel detta lyckas bäst.

Källor

- Davis, S.K., & Humphrey, N. (2012). The Influence of Emotional Intelligence (EI) on Coping and Mental Health in Adolescence. Divergent Roles for Trait and Ability EI. *Journal of Adolescence* 35(5), 1369–1379.
- Denham, S., Blair, K.A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S. & Queenan, P. (2003). Preschool Emotional Competence. Pathway to Social Competence. *Child Development* 74 (1), 238–256.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., & Reiser, M. (2000). Dispositional Emotionality and Regulation. Their Role in Predicting Quality of Social Functioning. *Journal of Personality and Social Psychology* 78(1), 136–157.
- Esiopetuksen opetusuunnitelman perusteet 2014.* (2014). Helsinki: Opetushallitus.
- Kokkonen, M. (2005). Sosioemotionaaliset taidot opettajan pääomana. Teoksessa L. Kannas & H. Tyrväinen (toim.) *Virikkeitä terveystiedon opetukseen*. Jyväskylän yliopisto, Terveystiedon tutkimuskeskuksen julkaisuja 3, 67–77.
- Kokkonen, M. (2010). *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet – ophi tunteiden säätelyn taito*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kokkonen, M. & Klemola, U. (2013). Liikunta tunne- ja ihmishuuhdetaitojen opettamisen välineenä. Teoksessa T. Jaakkola, J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 204–235.
- Marvoveli, S., Petrides, K. V., Sangareau, Y. & Furnham, A. (2009). Exploring the Relationship Between Trait Emotional Intelligence and Objective Socio-Emotional Outcomes in Childhood. *British Journal of Educational Psychology* 79, 259–272.
- Penela, E. C., Walker, O. L., Degnan, K. A., Fox, N. A., & Henderson, H. A. (2015). Early Behavioral Inhibition and Emotion Regulation. Pathways Toward Social Competence in Middle Childhood. *Child Development* 86(4), 1227–1240.
- Perusopetuksen opetusuunnitelman perusteet 2014.* (2014). Helsinki: Opetushallitus.
- Rosenqvist, J., Lahti-Nuutila, P., Laasonen, M. & Korkman, M. (2014). Preschoolers' Recognition of Emotional Expressions. Relationships with Other Neurocognitive Capacities. *Child Neuropsychology* 20 (3), 281–302.
- Sala, M. N., Pons, F. & Molina, P. (2014). Emotion Regulation Strategies in Preschool Children. *British Journal of Developmental Psychology* 32(4), 440–453.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Thorsteinsson, E. B., Bhullar, N. & Rooke, S. E. (2007). A Meta-Analytic Investigation of the Relationship Between Emotional Intelligence and Health. *Personality and Individual Differences* 42 (6), 921–933.
- Smith, J. P., Glass, D. J., & Fireman, G. (2015). The Understanding and Experience of Mixed Emotions in 3–5-Year-Old Children. *Journal of Genetic Psychology* 176(2), 65–81.
- Stefan, C.A. (2012). Social-Emotional Prevention Program for Preschool Children. An Analysis of a High Risk Sample. *Cognition, Brain & Behavior* 16 (3), 319–356.
- Webster-Stratton, C. & Reid, J. (2004). Strengthening Social and Emotional Competence in Young Children. The Foundation for Early School Readiness and Success. *Incredible Years Classroom Social Skills and Problem-Solving Curriculum*. *Infants and Young Children* 17 (2), 96–113.
- Widen, S. & Russell, J. (2013). Children's Recognition of Disgust in Others. *Psychological Bulletin* 139(2), 271–299.
- Zins, J. E., Bloodworth, M. R., Weissberg, R. P. & Wahlberg, H. (2004). The Scientific Base Linking Social and Emotional Learning to School Success. Teoksessa J. E. Zins, M. R. Bloodworth, R. P. Weissberg, M. Wang & H. J. Wahlberg (toim.), *Building Academic Success on Social and Emotional Learning. What the Researcher Says*. New York: Teachers College Press, 3–22.

Marja Kokkonen (PsD, GIM) arbetar som universitetslektor vid Jyväskylä universitetets gymnastikvetenskapliga fakultet och lär ähörare emotionella färdigheter och växelverkan. I sitt forskningsarbete är hon intresserad av den emotionella intelligensens betydelse för barns och vuxnas psykiska välmående, för tränare-idrottare-förhållandet samt för den psykologiska tryggheten på gymnastiklektionerna.

Det finns en jordbävning inuti

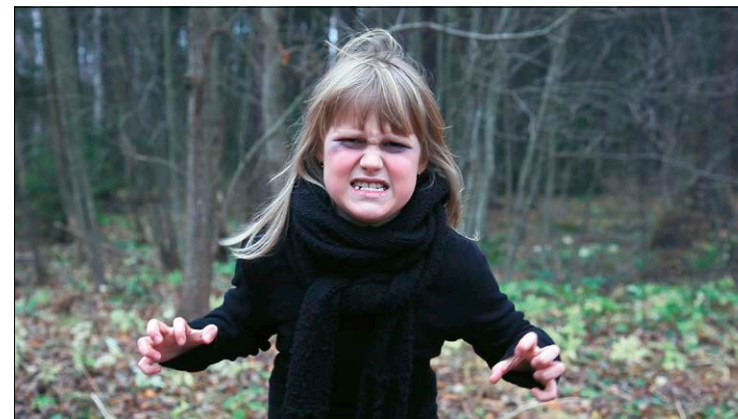
Konstupplevelsen som redskap för socialt och emotionellt lärande

Jag gråter, men vet inte exakt vilken känsla som förorsakar det. Jag är på Tino Seghalis retrospektiva utställning i Martin-Gropius-Bau och har i över en timme befunnit mig i ett mörkt rum bland andra människor. En del av oss är uppträdande artister, en del är utställningsbesökare, fast vi vet inte vilka. I mörkret kan man höra och känna koreografiska rörelser, sång, härliga låtar. Då jag gråter närmar sig någon försiktigt och kramar mig. Det får mig att gråta ännu mera: över livets svårigheter, vemodighet, skönhet, mänsklighet.

Ovan beskrev jag verket *This Variation*, som väckte en stark, grundläggande känsloupplevelse vars ursprung jag inte helt kan gripa. Upplevelsen föddes av ett verk som konstnären har planerat och konstruerat, men som kommer till uttryck först då upplevaren och utställningen möts. Jag eftersträvar en liknande kroppslig känsloupplevelse i mina egna videoverk. Som bildkonstnär är det viktigt för mig att mina verk föder någon känsla och tanke hos upplevaren. Om vi tänker oss att ett mediekonstverk är kommunikation, är det för mig som konstnär som bäst en känslomässig kommunikation som kräver ömsesidighet för att realiseras. Det spelar ingen roll om upplevaren är ett barn eller en vuxen, utan hur kommunikationen med verket förverkligas.

Jag tittade på mitt verk *Punahilkka ja susi (Rödluvan och vargen)* tillsammans med ett 5-årigt barn. I verket står en ca 10-årig flicka vid skogsbrynet och morrar som ett djur. Jag frågade barnet vad flickan i videon möjligen känner, och fick svaret: Det finns en jordbävning inuti. Barnets beskrivning är ett ypperligt exempel på hur en konstupplevelse kan fungera som ett redskap i socialt och emotionellt lärande. Barnet identifierade verkets kärnkänsla och beskrev det med en träffande liknelse som beskriver verket mycket bättre än "vrede". En jordbävning inuti en människa är en obestämd, inte enbart negativt definierad, liknelse som beskriver känslans fysiskhet. Jordbävningen kan också vara en positiv eller odefinierbar känsla av styrka. Ordet är den exaktaste verbala beskrivningen som jag hört om det jag ser som verkets kärnupplevelse.

5-åringens tolkning motsvarar mina erfarenheter av andra barn som sett mina videoverk. Småbarn är ofta öppna framför det de ser och upplever och kan beskriva det noggrant och egenartat. Vuxnas sätt att titta och tolka är inlärd, skiktade av olika mediebilder, medan barns

Minna Suoniemi : Rödluvan och vargen

tolkningar kan vara väldigt konstaterande iakttaganden av det sedda. Konsten ger en möjlighet till att identifiera sådana känslotillstånd som kan vara svåra att klä i ord. Vid Tino Senghalis verk kände jag igen ett distant, mycket bekant känslotillstånd som grep mig. Jag kan beskriva erfarenheten, men inte verbalisera känslotillståndet eller hitta rätt ord för det.

Mitt andra videoverk *Iso paha (Det stora onda)* visade sig för 5-åringen som om tusen zombier skulle vråla. Enligt barnet var kvinnan i videon väldigt arg på världen. Då jag frågade ifall barnet själv hade haft samma känsla, var svaret att inte riktigt så "ursinnigt", men nästan. Känsloupplevelsen som verken skapar uppstår från igenkännande, från observationen av att samma känsla finns i ens egen upplevelsevärld. Ifall det gäller en obehaglig känsla, kan man vilja avvärja och förneka dens existens. I sådant fall kan man vilja stöta bort verket, vilket också är tillåtet. Konst kan emellertid erbjuda möjligheten till att igenkänna och besätta känslor, både för barn och vuxna. Identifierandet av en svår känsla leder till att personen funderar över känslans ursprung i sin egen erfarenhetshistoria och slutligen behärskar känslan i fråga. Även om barn som tittare är öppna, kan det vara svårt för dem att behandla det sedda och sätta ord på det. Därför är det viktigt att titta på mediekonstverk tillsammans med barn och vara med om att diskutera och sätta ord på verken. Verken kan också behandlas på andra sätt, till exempel med hjälp av mediekonst. På Esbo moderna konstmuseum EMMA ordnades en skolning för förskolelärare i samband med Saastamoinen-sittfelsens samlingsutställning *Kosketus* där mitt verk *Rödluvan och vargen* lockade lärarna till att diskutera möjligheten att uttrycka negativa känslor som en utgångspunkt för verkstadsarbete.

I verkstaden, som utbildare Terhi Kuoppala planerat, tittade deltagarna först på verket utan några förhandsuppgifter och som det var

Minna Suoniemi : *Det stora onda*

installerat i museets samlingsutställning. I diskussionen kom gruppen fram med olika tolkningar gällande verket. En del kände att flickan lekte och härmade en varg, en del såg flickan som rätt hotfull och en del kände att hon var hotad och försvarade sig själv. "Det är tungt att rasa", kommenterade en av deltagarna. I verkstaden diskuterades man uttrycket av hejdlös vrede som en spontan och impulsiv gärning. Vad är lämpligt, och varifrån kommer modellerna till att uttrycka känslor? Behöver vi övning i emotionella färdigheter? Ett rasande barn kan också framställa tröstlöshet. Kanske flickan i videon vill ha rättvisa och respekt. I verkstaden funderades man på svårigheten att identifiera och sätta ord på känslor. Känslorna i sig är inte rätt eller fel, men hemma och i småbarnsfostran måste man styra barn att sätta ord på känslor utan att skada sig själv eller andra.

Till slut tolkade man verket med hjälp av mediekonst genom att själv göra mediekonst. Till utställningsutrymmet hämtades en skärm som belystes bakifrån. Varje deltagare fick gå bakom skärmen för att i tur och ordning framföra en känsla så att de på andra sidan såg uppträdarens skugga. Känsloluggan fotograferades eller videofilmades och uppträdandet diskuterades. Kuoppala har gjort det samma med förskolebarn, och erfarenheterna har varit positiva.

Verkstaden som jag beskrivit ovan är ett bra exempel på socialt och emotionellt lärande med hjälp av mediekonst. Förutom att genom att titta och diskutera gå igenom verket och känslorna som det väckt, kan man också själv göra. En ruskig figur eller ett ruskigt känslotillstånd kan man ta i besittning genom att själv uppleva vad det innebär att vara figuren – genom att identifiera sig med det skrämmande objektet. Tolkningen når en helt ny nivå och man besitter känslan i den kroppsliga upplevelsen. Media är närvarande i småbarns vardag och lekar, och för dem känns det naturligt att närma sig världen instrumentellt. Att vara

framför och bakom kameran utgör en organisk rörelse. Ett barn som ser sig själv på video kan gå igenom och iakttä sin egen kroppsliga upplevelse utifrån. Man kan diskutera med barnet om skillnaderna mellan en själv och framställningen eller en själv och bilden. Hur känns det att se sig själv i bilden? Hur kan man skilja på vad som är jag och jag i bilden? Vad är sant och den riktiga jag? Hurdana känslor väcker framställningen hos uppträdaren själv? Mediekonstverket existerar och blir helt först då tittaren upplever det. Texten som min syster skrivit om mitt verk *Det stora onda* beskriver den tankekedja som föds av känsloupplevelsen och att känna igen den då man tittar på verket.

För mig var Det stora onda den mest effektfulla. Då jag för första gången såg den på den vita duken med ljud, började jag gråta. Först tänkte jag att det berodde på att du är min syster och att du hade så illa att vara i videon. Men då jag tänkte på saken, insåg jag att sorgen kanske kom från mig själv. På sistone har jag mycket behandlat mitt duktiga flicka-syndrom, min oförmåga att gråla, att rasa. Varifrån härstammar min ständiga vilja att medla och undvika strid? Varifrån kommer min undermedvetna uppfattning om att en arg kvinna är löjlig, skämlig, barnslig, varemot en rasande man snarare är skrämmande och mera seriös? Varför är kvinnans ursinne opassande? Kvinnan i Det stora onda behärskar inte sin vrede, men är ändå inte löjlig eller skämlig. Jag är avundsjuk, jag skulle också vilja kunna uttrycka min vrede lika fritt.

Mot inre och yttre jordbävningar.

Seghal, Tino. *This Variation*. (2012/2015). Martin-Gropius-Bau, Berlin.

Suoniemi, Minna. *Iso paha*. (2008).

Suoniemi, Minna. *Punahilkka ja Susi*. (2012).

E-postdiskussion med Terhi Kuoppala om skolningen som ordnades för förskolelärare i EMMA 7.6.2016 (22.6.2016).

Kaisa Suoniemis e-postbrev om verket Iso Paha (2008) och Miss Kong (2008) (13.3.2009).

Minna Suoniemi (f. 1972) är en helsingforsisk bildkonstnär som arbetar med rörlig bild och installationer. Hon är intresserad av rubbningar, att göra på annat vis samt misstag som normer nedbrytande möjligheter, vilka synliggör strukturer och modeller som på olika sätt blivit naturliga. Hon har behandlat kvinnobilden, maktförhållanden, familj och moderskap i sina verk vilkas teman förtäts i ett visuellt minimalistiskt men innehållsmässigt mångskiktat uttryck. Hennes verk har varit vitt utställda i Finland och utomlands, bland annat på EMMA, Kiasma, Moskvas moderna konstmuseum och Norges fotografiska museum. Hon arbetar som lektor i mediepedagogik vid Aalto-universitetets institution för konst.

*Minna Suoniemis verk Rödluvan och vargen finns till påseende och får användas i undervisning på sajten **Mediekonst fostrar!** Verket lämpar sig för behandling av ilska och vrede. Vi ber er lägga märke till att verkets åldersgräns är 7, och ska därför inte visas för barn under sju års ålder. Vi rekommenderar inte flexibel åldersgräns i skolor eller daghem. Lärare bör först själv titta på verket före de visas för barn.*

Konst som ger emotionella färdigheter och perspektiv

Hur kan man tåla känslor och i grupp förvandla dem till mediekonst?

Den centrala roll som emotionell växelverkan spelar i byggandet av människans jag- och världsbild har klarnat under de sista årtionenas undersökning. Tack vare undersökningen gällande den tidiga interaktionen förstår man bättre känslornas betydelse i våra handlingar och som krafter som i väsentlig grad styr vårt lärande såväl i förhållande till oss själva och andra samt till omgivningens föremål, lek och konstupplevelser. Mot dessa känslornas objekt riktar sig människans grundmotivationer – att skapa anknytningsrelationer till andra, att dela intressen med andra samt lek och kreativt utforskande som riktar sig mot föremål (Trevvarthen & Aitken, 2001). Man kan också påstå att leken och de tidiga sinnesupplevelserna som väckt känslor för sin del formar grunden till estetiska upplevelser och till att göra konst (Dissanayake, 2009). Kroppsliga, sensoriska och estetiska konstupplevelser som resonerar på emotionell nivå kan däremot utnyttjas för att öva känsloreglering och självkännet (Franklin, 2010). I konst- och mediefostran är det möjligt att arbeta naturligt inom alla dessa områden av känslor och motivation.

Den så kallade emotionella intelligensen består av flere delfaktorer vilkas betydelse växlar i olika åldersskeden och vilka grundar sig på tidigare lärda färdigheter. Det är möjligt att utveckla den emotionella intelligensen genom hela livet, och äldre människor är oftast bättre på det området än yngre. Det att man i barndomen fått lära sig empati, att vara medveten om egna känslor och att behärska impulser, hänger i hop med en bättre känsloregleringsförmåga i vuxen åldern. I ungdomen är det däremot viktigt att utveckla färdigheter i självkännet, självständighet, växelverkan och optimism. I vuxen ålder framhävs färdigheter i självförverkligande, självförtroende och lycklighet, och då man åldras framhävs flexibilitet, verklighetssinne och det sociala ansvaret.

Känslorna och de emotionella färdigheterna föds alltså inte i ett tomrum, utan barn är redan vid födseln färdiga att både motta och uttrycka nyanser av olika känslöstämningar i kroppslig växelverkan (Trevvarthen & Aitken, 2001). Den ömsesidiga rytmiska och synkroniserade sinnerinteraktionen som föds genom ljudande, rörelser och blickar mel-

lan baby och vårdare bygger upp upplevelser av emotionell intoning och lär dess reglering (Schore & Schore, 2008). Man simulerar den andras känslouttryck i sin egen kropp, och på det sättet internaliseras den andras upplevelse i den omedvetna kroppsliga inlevelsen, så att den i ett senare skede kan bli mera medvetet förstådd och beskriven. Tidiga sinneserfarenheter av välbehag eller obehag styr våra handlingar och då de upprepas skapar de för varje individ ett typiskt sätt att förse andras aktioner och reagera på dem. De bygger också basen till jagupfattningen och ens erfarenheter av att kunna inverka på världen.

Då barnet utvecklas blir det möjligt att dela intresset för omgivningen och föremål med en annan människa. Först följer babyen med andras blickar för att se föremålet för intresse. Senare blir den egna handlingen starkare, och babyen kan genom att peka på omgivningen få andra att dela på intresset för ett föremål. (Butterworth, 2000.) Vårdarens förmåga att igenkänna barnets emotionella signaler, och på ett konstruktivt sätt svara på dem, främjar barnets samarbetsförmåga samt förmåga att förstå andras synpunkter allteftersom de olika formerna av interaktion eller växelverkan blir mera komplicerade.

I det tredje skedet bygger deltagandet i växelverkan mellan flere människor samtidigt på de emotionella färdigheterna som behövs för att fungera i grupp och att tillhöra en grupp. Barnen identifierar sig med vissa grupper, blir mera medvetna om andras blickar och börjar jämföra sig själv med andra. Skillnaderna mellan en själv och de andra gestaltas, men barn lär sig också att dölja sina känslor och tankar för att få andras godkännande (Zahavi & Rochat, 2015). Gruppens starka samhörighetskänsla främjar utvecklingen av självkänsla och förstående av gemensamma normer. Grupptricket kan också förorsaka negativa företeelser, som förvrängda synpunkter på inne- och utegrupper samt social isolering, vilket förorsakar plågsamma känsloupplevelser för dem som blir utstötta.

I stället för att producera färdiga konstverk, kan det viktigaste syftet med att i grupp skapa konst vara de emotionella färdigheterna som man upplever och lär sig. Genom att visuellt och verbalt beskriva ens egna och andras kroppsställningar och anknutna förmimmelser sätter man sig bättre in i hur känslorna känns i kroppen samt på vilket sätt kroppen signalerar om känslorna till andra. Oftast känns det tryggast om man söker olika känslotillstånd genom att leva sig in i olika roller eller upplevelser. Med barn kan man till exempel genom att leva sig in i djurroller undersöka ifall alla upplever känslor på samma sätt och ifall känslorna alltid resulterar i likadana aktioner. Känns ilska och glädje olika ifall de upplevs som en hare eller en älg? Hur ser djurens reaktioner ut på bild eller video och vilka signaler ger de till tittarna? Känns vissa uttrycks- och handlingssätt lättare att förstå än andra, eller är ett visst sätt att röra sig eller ljuda mera skrämmande än andra? Hur

uttrycker sig djuren då de lockar andra till sig, och hur ser det däremot ut då de vill ha utrymme eller ta distans till andra? Är det lätt att känna igen dessa signaler i djurens läten, kroppsställningar eller rörelser?

Fotograferandet och videofilmandet möjliggör lekfullhet, sätt att gå nära och leva sig in i något eller att ta distans, och dessa kan man också prova på genom att fotografera och filma olika stillastående föremål, som leksaker. Samtidigt kan man också fundera på bildstorleken och beskärningens inverkan på hur känslouttrycket förmedlas. Det är viktigt att barnen också får iakttä situationerna via skärmen och fatta egna beslut. Vilken av leksakens (kropp)sdelar skulle man kunna filma i närbild så att det i tittaren skulle väcka ett visst känslotillstånd? En hurdan beskärning ger distans till känslan och gör det möjligt att betrakta den utifrån utan inlevelse? Då man ställer flera leksaker i samma situation, kan man undersöka hur annorlunda situationen ser ut från varje synvinkel. Då kameran ser på situationen ur olika leksakers synvinklar, kan det emotionella budskapet också fullständigt ändra.

Då man övar sig i att ta bilder och se världen genom skärmen ser man samtidigt saker ur ett nytt perspektiv. Genom att byta bildvinkel ändras också synvinkeln till det man iaktar och proportionerna förändras. Situationen ser helt annorlunda ut ur grodperspektiv än ur fågelperspektiv. Personers skillnader i såväl erfarenheter som synvinklar konkretiseras. Man förstår sakers relativitet och möjligheten att närma sig dem från olika vinklar. Det här är betydelsefullt både då det gäller förmågan att iakttä och reglera sina egna och att också förstå andras känslor.

Att göra mediekonst kräver färdigheter i att arbeta i grupp och i att samarbeta av barnen som ansvarar för de olika delområdena. Man kan spela in samma situation flera gånger så att varje barn i tur och ordning får prova på att vara såväl framför som bakom kameran. Det lönar sig att i efterhand gå igenom de observationer och känningar som fötts i dessa situationer. Eftersom situationerna är dokumenterade kan man på nytt efteråt undersöka dem tillsammans. Om materialet dessutom editeras ser man samma situationer flera gånger. Genom att ändra på den kronologiska ordningen kan man ändra på händelsernas lopp samt betydelseerna som de förmedlar. Av samma bilder kan man skapa flera olika berättelser och fundera över på vilka olika sätt de påverkar våra känslor.

Både när det gäller att skapa konst och att utveckla emotionella färdigheter krävs det alltså kunskaper som utvecklas endast genom att lära sig av upprepade erfarenheter. För inläring inom båda områdena är det centralt med tro på de egna förmågorna och andras stöd, något som föds genom att möta och klara av olika motstridigheter. För att kunna lära sig nytt krävs det att man möter svårigheterna och misslyckandena samt de obekväma känslotillstånden som de för med sig utan att förlora sin koncentrations- och funktionsförmåga. Då de vuxna hjälper barnet att tåla motgångar och dela den glädje som föds i och

med nya upptäckter, utvecklas barnets mod att försöka igen, förmåga att ändra synvinkel samt dess motivation och ihärdighet. Detta gäller i behärskandet av såväl socioemotionellt samarbete och egna känslor som konstnärliga uttrycksmedel.

Ellen Dissanayake (1995) har undersökt konst ur ett evolutionärt perspektiv och tänker att den konstnärliga verksamheten har varit essentiell för människans överlevnad, eftersom den har kopplats till att hantera allvarliga bekymmer som samhällets inre konflikter, lidande och allvarliga sjukdomar. Med hjälp av konst har man också behandlat sorg och ångest som förorsakats av förlust, samt till maktkamper och konflikter anknuten aggression. Eftersom varje individ slutligen är beroende av att tillhöra samhället och av att det fortbestår, är den tid som spenderats på att skapa konst en indikation på att man bekymrat sig över meningsfulla ärenden. I konstupplevelser förenas möjligheten till rörande sinnesupplevelser, sättet att inverka på nya och speciella sätt, att tänka kreativt samt tillkomst och förvandling av känslofulla betydelse. Tillika kan konsten erbjuda speciella estetiskt behagliga upplevelser som skiljer sig från alla andra funktioner och gör livet betydelsefullt.

Källor

- Butterworth, G. (2000). An Ecological Perspective on the Self and Its Development. Teoksessa D. Zahavi (Toim.), *Exploring the Self. Philosophical and Psychopathological Perspectives on Self-Experience*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 19–38.
- Dissanayake, E. (1995). *Homo Aestheticus. Where Art Came From and Why*. Seattle: University of Washington Press.
- Dissanayake, E. (2009). The Artification Hypothesis and Its Relevance to Cognitive Science, Evolutionary Aesthetics, and Neuro Aesthetics. *Cognitive Semiotics*, 5, 148–173.
- Franklin, M. (2010). Affect Regulation, Mirror Neurons, and the Third Hand. Formulating Mindful Empathic Art Interventions. *Art Therapy. Journal of the American Art Therapy Association*, 27(4), 160–167.
- Schore, J. & Schore, A. (2008). Modern Attachment Theory. The Central Role of Affect Regulation in Development and Treatment. *Clinical Social Worker Journal*, 36(1), 9–20.
- Trevarthen, C & Aitken, K. (2001). Infant Intersubjectivity. Research, Theory, and Clinical Applications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42(1), 3–48.
- Zahavi, D. & Rochat, P. (2015). Empathy – Sharing. Perspectives from Phenomenology and Developmental Psychology. *Consciousness and Cognition*, 36, 543–553.

Konstdoktor, bildkonstlärare, konstterapeut och kognitiv-analytisk psykoterapeut Mimmu Rankanen arbetar som bäst som forskardoktor vid Aalto-universitetets högskola för konst, design och arkitektur i forskningsprojektet Handling Mind som finansieras av Finska Akademien. I två årtionden har hon lärt studerande inom konstfostran och social- och hälsovård terapeutisk användning av bildkonst samt konstterapi. Hon har dessutom varit speciellt intresserad av att utveckla teorigrund och metoder för att kombinera konst med undervisningen i social kompetens och socialt och emotionellt lärande samt med utvecklandet av självkännedom.

Upp med känslspröten!

INSTRUKTIONER GÄLLANDE ATT TITTA PÅ VIDEOVERKEN

Före man börjar titta lönar det sig att lungna ner sig och ställa in sig. En del av guidens videoverk är rätt korta och kan lätt ses flera gånger. Då är det möjligt att göra nya iakttagelser och styra barnens uppmärksamhet mot bestämda detaljer.

Nedan finns två frågeserier som kan utnyttjas i samband med alla verk. Den första frågeserien styr mot känslor och socialt och emotionellt lärande. Tanken är att man behandlar dessa frågor före man tittar på videoverken. Den andra frågeserien baserar sig på de sedda verken. Med hjälp av frågorna kan man analysera videoverken och de känslor som tittarupplevelsen väckte.

Frågor gällande känslor

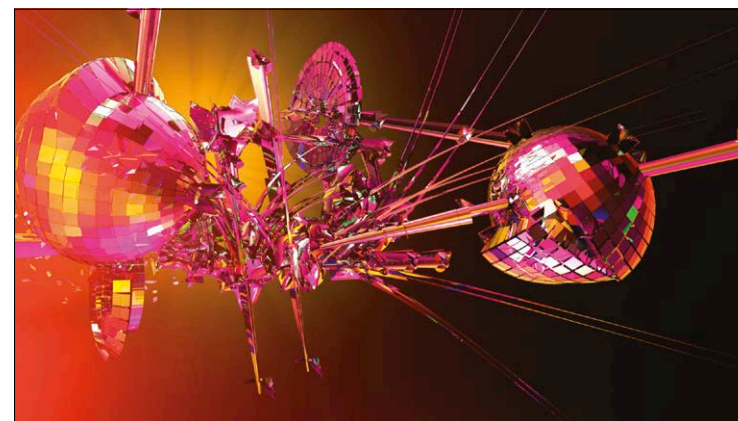
Nedan finns en serie hjälpfrågor om känslor till för att väcka diskussion. Dessa frågor går igenom före man tittar på verken.

- Vad är en känsla?
- Vilka känslor känner du till?
- Kan man känna flera känslor på en gång?

- Vilka känslor är bra, dvs. positiva?
- Vilka känslor är dåliga, dvs. negativa?
- Har alla både bra och dåliga känslor?
- Kan det finnas något bra i dåliga känslor?

- Hur kan man veta hur man känner sig?
- Känner sig alla alltid lika?
- Hur kan man veta hur någon annan känner sig?
- Kan det vara så att man inte känner någonting?

- Smittar känslorna av sig?
- Blir man glad då kompiserna är glad?
- Blir man ledsen ifall vännen är arg?
- Vad kan man göra ifall en annan är ledsen?

Pink Twins: *Parametronomicon*

Frågor gällande videoverkens innehåll, produktion & stämning

Frågorna kan användas i samband med genomgång av alla verk.

- Vad hände i videoverket?
- Hurdana figurer eller personer innehöll videoverket?
- Hurdana platser fanns det i videoverket?

- Hurdan var videoverkets ljudvärld? Fanns det prat, musik eller andra ljud? Hur kändes ljuden?
- På vilket sätt är videoverket gjort? Hurdana filmberättandets tekniker och medel har man använt i verket? Man kan bekanta sig med filmberättandets medel i *Mediekonst fostrar*-seriens tidigare guider *Vad hör du?* och *Vem berättar?*
- Varför tror du att konstnären har gjort videoverket? Vad har konstnären velat berätta eller säga med verket?

- Hur kände du dig medan du tittade på videoverket? Hurdana känslor väckte verket hos dig?
- Hurdan var stämningen i verket?
- Vad berodde stämningen på?
- Hurdana känslor hade personerna eller figurerna i videoverket?
- Har du haft likadana känslor?

Vera Nevanlinna
ON JA PYSY
(ÄR OCH FÖRBLIR)
2005 | längd 03:16

Konstnären beskriver sitt verk

En animation om evighet. Stenen sitter på klippan och är. Havet böljar i bakgrunden. Efter en stund börjar stenen skratta och falla sönder en bit åt gången. Bitarna försvinner ur rutan, i bilden syns endast klippan och havet. Stenen återvänder skrattande och grymtande en bit åt gången, tar sig samman och blir stilla. Det blir kväll, och stenen sitter fortfarande på klippan medan havet böljar i bakgrunden. Videon *Är och förblir* kan först väcka förundran, inte rör ju sig en sten på det där viset. Stenens skratt och rörelser kan väcka glädje. Videon kan också väcka sorg, många stenen känner sig ensam vid det vida havet, på den stora klippan? Men, å andra sidan kan man ju inte veta det, för en sten har väl inga känslor?

Konstnären berättar om sig själv

Jag är modern dansare och koreograf, fotograf, trummis, tvåbarnsmamma, partner, kvinna, dotter och lillasyster. Jag tycker om då jag i mitt hem kan höra fågelsång och att jag genom fönstret ser träd, himmel, koltrastar, kaniner, fasaner och ekorrar. Jag är i första hand dansare och uppträdande artist, i andra hand koreograf och sedan videokonstnär. Hårtill gör jag olika samarbeten inom fotografi, video och musik. Koreografi betyder att komponera dans.

Jag inspireras av frågor som saknar svar samt av skrivna eller tecknade instruktioner enligt vilka jag kan skapa verk och uppträda. På sistone har jag arbetat genom synsinnets. Jag är inspirerad av frågan: "Tänk om allt det som jag ser då jag dansar inverkar på hur jag dansar: de andra dansarna, taket, golvet, väggarna och allt det som syns i en danssal eller teater; elledningar, lampor, gardiner, publik och alla dessa sakers färger, former, ljus och skugga, om allt det inverkar på hur jag dansar?" Det är kul att leka att man dansar till exempel med en skumsläckare som finns på väggen utan att man rör den, endast genom synsinnets. Eller att man försöker "dansa skumsläckare", eller dansa som en gardin!

Uppgift 1 – Diskussionsväckare

- Varför är stenen i videoverket *Är och förblir* glad?
- Vad gör dig glad eller lycklig?
- Vad gjorde stenen i videoverket *Är och förblir* då den var glad?
- Vad gör du då du är glad? På vilket sätt uttrycker du att du är glad?
- Vad gör dig ledsen?
- Vad gör du då du är ledsen? Hur kan man handskas med sorg?
- Varför är det viktigt att också sörja?

På sajten *Mediekonst fostrar!* finns Heta Kuchkas videoverk *Isin tyttö* (toivoton yritys pidätellä itkua kyseisen kappaleen soidessa) (Pappas flicka [Ett hopplöst försök att inte gråta då ifrågasvarande låt spelar]). *Verket kan användas i socialt och emotionellt lärande till att behandla sorg. Vi ber er ta i beaktande att verkets åldersgräns är 7 och att det inte får visas för under sjuåringar. Vi rekommenderar inte flexibel åldersgräns i skolor eller på daghem. Lärare bör först själva titta på verken före de visas för barn.*

Uppgift 2 – Projekt: Känsl-selfie

Öva er på att spela olika känslor med hjälp av miner och gester framför spegeln. Ta en selfie, dvs. ett självporträtt, med kamera! Spela också in videosnuttar i vilka ni berättar vad som gör er glada och sorgliga och hur ni uttrycker det med miner och gester.

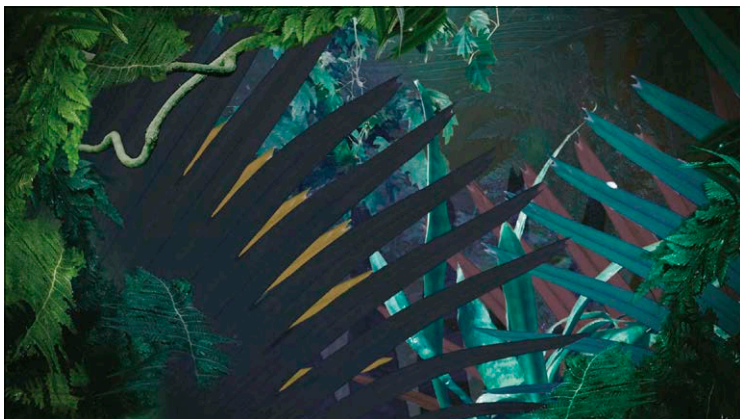
Obs! Man får härja om det så känns! Barn uttrycker ofta glädje genom att härja! Kom också ihåg, att ingen är tvungen att berätta om sina känslor i grupp om den inte vill!

Titta på videorna tillsammans. Fundera på hur det känns att se en annan på video. Hur känns det att se sig själv i videon?

Uppgift 3 – Tilläggsuppgift: Känslögåta

Fortsätt på föregående övning. Lista vilka olika känslor det finns (t.ex. glädje, sorg, rädsla, mod, vrede, förargelse, avund).

Fundera över på vilket sätt dessa känslor ofta syns hos människor, hur de uttrycker ifrågasvarande känslor och hurdana miner och gester som hör till. Filma på video eller demonstrera olika spelade känslotillstånd, de kan vara miner, gester, ställningar eller handlingar. De andra ska gissa vilken känsla det är frågan om.

Tommi Matikka

AT THE FEET OF SOMETHING UNKNOWN

(VID NÅGOT OKÄNT)

2014 | längd 02:24

Konstnären beskriver sitt verk

Regnskogens undervegetation svajar i vinden och månskenet glimtar mellan bladverket. Sinnena fylls av ljuden i djungeln och det växande låga ljudlandskapet. Någoting närmar sig och växterna svajar kraftigt. Den okända varelsens andetag får fåglarna att fly. Någoting är alldeles nära, väntan fortsätter... Videon uppväcker vår inre längtan och rädsla som är riktat mot något större. Mot något väldigt stort och okänt. Djungeln är också ett härligt ställe, fylld av omgivande liv. Visst är livet lik djungeln? Nyligen läste jag en bok som innehöll väldigt fina – och lite lustiga – bilder av djur. Boken handlade om människor som för första gången hade tagit sig djupt in i djungeln och där tecknat djur som de hade sett. I teckningarna syntes tecknarnas förvåning och spändhet. Kasta dig på samma sätt in i att se världen med egna ögon. Var upptäcktsresande!

Konstnären berättar om sig själv

Jag är gift och har två barn. Jag studerar estetik och teologi och arbetar också som pastor.

Jag talar och skriver filosofiska texter som handlar om allt mellan himmel och jord. Jag berättar historier med hjälp av bild och ljud. Ofta

arbetar jag på videorna tillsammans med min vackra hustru, som också är en skicklig tecknare. Slutresultatet blir ofta en video där man är på äventyr i en värld som blandas av verklighet och fantasi: vad som helst kan hända, och händer också.

Kärnan i min konst är upplevelsen av människans litenhet. Kritisk självanalys, även rädslor, skönhet, hopp och hjärtpressande stora känslor är närvarande. Världen är ett underligt ställe. För att bli inspirerad läser jag mycket böcker, tittar mycket på film och lyssnar på musik. Jag luktar också på alla möjliga saker!

Uppgift 1 – Diskussionsväckare

Tommi Matikkas verk heter *At the Feet of Something Unknown*. Det engelska namnet betyder att vara nära eller vid någoting okänt.

- Vad gjorde verket spännande?
- Har du själv varit med om spännande eller skrämmande saker?
- Vad är skillnaden mellan spänning och rädsla?
- Vad kan man göra om man är alltför rädd? Vad kan man göra om ens kompis är rädd?
- Vad är motsatsen till spännande och skrämmande?
- Vad får en att känna sig trygg?

Uppgift 2 – Projekt: Rysare

Vi gör en rysare! Maskera er och iscensätt klassrummet så allt blir spännande. Filma videon i ett utrymme där känslan är spännande. Vad kan hända, som är spännande? Hurdan musik eller hurdana ljud ökar spänningen?

Tänd till slut lamporna och ta bort maskerna! Det som var spännande blir tryggt och bekant! Titta på videon och diskutera upplevelsen.

Obs! Gör övningen på så sätt att stämningen inte blir skrämmande!

Uppgift 3 – Tilläggsuppgift: Utfärd

Ta med er ficklampor och gör en utfärd ut i mörkret. Fundera över stämningen under utfärden. Är mörker spännande? Vad skapar trygghetskänsla? Spela in en video av utfärden.

Obs! Gör den spännande utfärden så att det inte blir alltför spännande!

**Pasi “Sleeping”
Myllymäki**
FORSSA-ILMIÖ
(FORSSA-FENOMENET)
1982 | längd 01:41

Konstnären beskriver sitt verk

En man i grå huva går långsmed Forssas gator och förundrar sig över andra människor som rör sig baklänges. Varje tittares känslor är sanna, oberoende hurdana de är. Huvudsaken att de är egna och äkta. Man kan tolka och uppleva min film *Forssa-fenomenet*, i vilken jag blev inspirerad av baklänges gående människor, på väldigt många sätt.

Det är en film om olikhet. Vi är alla olika – på eget sätt. Och vi har rätt att vara det. Vi borde glädja oss över olikheter. Ingen får bli retad. Mobbning är dumt.

Konstnären berättar om sig själv

Jag är en vanlig tavastländsk jordbrukarson. På 70-talet studerade jag till grafisk designer i Lahtis. Nu är jag redan pensionerad. Jag fyllde nyss 66 år och planerar ivrigt kortfilmer som kan förverkligas på digital video. Jag gör experimentella kortfilmer. Redan under åren 1976–1985 gjorde jag 40 stycken på smalfilm. De finns bland annat i Kiasmas samlingar. Fastän filmerna redan är över 30 år gamla, har de varje år i digitalt format fortfarande visas runt om i världen. De intresserar speciellt konstkreterarna. Jag behandlar fenomen som man ser och hör. Filmen är ett ypperligt medel för det, eftersom den innehåller ljud och bild.

Alla bilder och ljud som finns omkring mig och i fantasin inspirerar mig. Jag iakttar dem och kan bli intresserad av vad som helst så att jag i tankarna börjar utveckla en ny film. Det som inspirerar mig att göra film är bland annat bilar, att åka cykel, äpplen, färgade linjers skönhet eller att sitta på en parkbänk.

Fundera på vad ni verkligen känner inuti. Uttryck sedan de egna äktaste känslorna precis på det sätt ni önskar, må det vara genom att skriva, teckna, fotografera, måla, dansa, skådespela, sjunga, spela eller något annat. De är alla konst. Era sanna, äkta känslor har rätt att komma fram – precis på det sätt som var och en själv vill!

Uppgift 1 – Diskussionsväckare

- Vad funderar mannen med huvan på i den experimentella filmen?
- Vad tyckte du att var konstigt i filmen? Vad förvånade dig?
- Vad har senast förvånat dig? Lista tillsammans sådana saker som har orsakat förvåning eller upplevts som konstiga. Fundera över varför just konstiga eller obekanta saker är häpnadsväckande.
- Varför väcker olikhet förvåning? Vad kan man göra ifall någon sak för en själv är ny och främmande?

Uppgift 2 – Projekt: Häpnadsväckande!

Gör en häpnadsväckande video där det händer något besynnerligt och ovanligt. Titta tillsammans på videon och fundera på hurdana känslor den väcker efter att den gjorts. Varför förvånar inte det vanliga eller normala, eller förvånar det?

Uppgift 3 – Tilläggsuppgift: Trickfilm

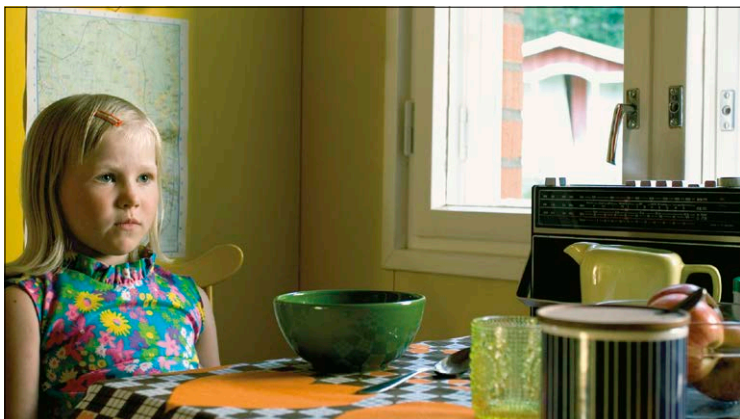
Gör trickfilmer!

Få människorna att gå baklänges genom att ändra på videons uppspelningsriktning. I telefonernas och pekplattornas editeringprogram är det ofta möjligt att ändra på videons uppspelningsriktning.

Få en person eller en sak att försvinna ur bilden – som om ni viftat med ett trollspö – genom att stanna videon mitt under inspelningen, ta bort det som ska försvinna, och sedan fortsätta inspelningen. Det är viktigt att kameran eller de andra elementen i filmen inte rör sig då videon är pausad!

Ställ kameran på sidan och klättra på golvet som om det vore en lodrät vägg.

Gör en pixillation eller en stop motion-animation med människor: kör omkring i rummet på stolar! Förverkliga tricket med hjälp av ett animationsprogram på telefon eller pekplatta. Ställ kameran stabilt på ett bord eller stativ. Ta en bild och flytta stolarna högst en stollängd framåt och ta sedan en ny bild. Repetera många gånger! Animationerna består oftast av 12 bilder per sekund, men i många program kan man vid behov också justera hastigheten. Om det sitter personer på stolarna, lönar det sig för dem att vara helt stilla under tagningarna!

Johanna Lecklin

HUOMINEN

(MORGONDAGEN)

2007 | längd 04:40

Konstnären beskriver sitt verk

Den lilla flickan förstår inte vad morgondagen är. Först försöker hon ta reda på det genom att fråga sin pappa, och senare genom att vaka till över midnatt i väntan på morgondagen. Nästa morgon konstaterar hon besviket, att morgondagen aldrig går att se.

Historien grundar sig på fransyskan Jeannes barndomsminne som bandats på Story Café i Galleria Huuto i Helsingfors. Många minns kanske någon motsvarande händelse från sin egen barndom. I filmen *Morgondagen* förstår den lilla flickan inte ännu vad morgondagen betyder. Det finns någonting magiskt i att sent på natten vänta på morgondagen.

Konstnären berättar om sig själv

Jag är bildkonstnär och gör videor, kortfilmer och fotografier. Jag är intresserad av historieberättande och därför berättar jag ofta olika historier i mina verk. Jag har till exempel gjort en kort, svartvit dans- och musikfilm, som består både av att läsa berättelse och dockanimation (egentligen mjuk leksak-animation!) Jag har dessutom gjort kortfilmer på smalfilm och 16mm film, installationer med rörlig bild samt videoverk och färgfotografier.

En del av mina verk baserar sig på berättelser som jag spelat in, då har temat kommit från den som berättat historien. Eller egentligen har jag märkt att det börjat samla sig flera liknande historier av vilka jag sedan gjort en helhet som jag baserat verken på. Det fanns flera olika historier till exempel gällande flickors illgärningar, och därför valde jag det som ett tema. Mina verk kan också innehålla ställningstaganden till något ämne som jag upplever aktuellt. Genom lek, försök och tokeri kan man närma sig även svåra ämnen.

Uppgift 1 – Diskussionsväckare

- Vad är flickan i verket *Morgondagen* bekymrad över?
- Har du varit bekymrad?
- Vilken sak har bekymrat dig?
- Hur känns det då man är bekymrad?
- Vad kan man göra om någon sak bekymrar?

Uppgift 2 – Projekt: Trygg plats

Bygg ett tryggt ställe eller en koja. Dit kan ni samla ihop saker som känns trygga och skapar trygghetskänsla. Skapa regler för det trygga stället: vad får man och får man inte göra, så att stället förblir tryggt.

Spela in en video i vilken ni presenterar kojans och dess regler!

Uppgift 3 – Tilläggsuppgift

Gör en video om bekymmer och dess lösning. Diskutera i gruppen om saker som bekymrar er. Välj ett bekymmer och gör ett litet skådespel om hur bekymret kan lösas. Använd kojans eller den trygga platsen som kuliss i pjäsen. Spela in pjäsen på video och titta på verket! Fäst märke vid känslouttryck och hur känslorna syns i videon.

Milja Viita
MONSTER ATTACK
(MONSTERANFALL)
2010 | längd 02:10

Konstnären beskriver sitt verk

De kenyanska barnen leker fridfullt i skuggan av bambun då den harmoniska stämningen plötsligt bryts. Jag hoppas att *Monster Attack* får tittaren att springa, hoppa och leka kull. Om man leker kull, ska man skrika hårt!

Konstnären berättar om sig själv

Jag är bildkonstnär och bor nära skogen. Jag har en häst, en ponny, två hundar, fyra barn och väldigt många kameror. Jag gör filmer och videor och målar på film. Mig inspirerar naturen och naturfenomen, som till exempel snöfall eller snöflingor. Eller blåsten och ljusfenomen. Jag är också intresserad av allehanda lustiga, alldagliga saker och små nyheter.

Nu har jag tänkt på en nyhet som jag läste i en dagstidning. I den funderade man på hur en dagmask hade hamnat i vattenledningen och sedan fastnat i kranen. En fotograf hade undrat vad det var som putade vid mynningen. Då fotografen rörde vid klumpen, föll dagmasken på ett av fotografierna. I konst får man uttrycka precis alla känslor som människan kommer på att känna. Ibland måste konst också vara fult. Jag skulle föreslå att ni någon gång med flit gör ett så skrämmande, obehagligt eller fult konstverk som möjligt. Prova på hur hemsk konst ni egentligen kan göra!

Uppgift 1 – Diskussionsväckare

Titta på Milja Viitas videoverk *Monster Attack*. Namnet är engelska och betyder att ett monster anfaller.

- Var befinner sig videoverkets monster?
- Hurdant är monstret?
- Är det ett snällt eller styggt monster?
- Hur förändras verkets stämning då monstret börjar jaga barnen?
- Tycker ni att situationen är alltför skrämmande?
- Eller var det bara frågan om en spännande lek?
- Vad kan man göra ifall leken blir alltför spännande?

Uppgift 2 – Projekt: Videoblick

I Milja Viitas verk, *Monster Attack*, känns det som om vi tittar på händelserna genom en annan människas eller ett monsters ögon.

Hitta på och spela in olika situationer (t.ex. mobbning eller att få en gåva) så att den andra parten är bakom kameran. Titta på videorna och sätt er in i den personens roll som var bakom kameran och fundera hur den kände sig i de olika situationerna.

Uppgift 3 – Tilläggsuppgift

Gör en egen *Monster Attack*! Spela in en kullek ur fasttagarens synvinkel så att den håller kameran. Akta så att inte inspelningsapparaten faller under jakten!

Pink Twins
PARAMETRONOMICON
2015 | längd 09:12

Konstnärerna beskriver sitt verk

Parametronomicon presenterar en modell av virtuellt liv. Den biomekaniska organismen rör sig, växer och mångfaldigas krampaktigt. Livsformen utvecklas oundvikligt från enkla cellformationer till en medvetandets gränser överskridande visuell excess som andas världsundergång.

Vi önskar att tittaren genast vill se verket en gång till. Det innehåller massor av detaljer, och vi önskar att tittaren börjar fundera över vad det egentligen är frågan om.

Konstnärerna berättar om sig själva

Vi är Vesa och Jusu. Vi är bröder och arbetar i en källare. Vi gör animerade videor och spelar musik med oljud. Vi använder datorer och elektroniska instrument.

Vi försöker alltid bluffa tittaren genom att visa mycket mera än man hinner uppfatta. Att göra konst är väldigt glädjerikt. Ett färdigt verk kan uttrycka konstnärens känslor, men också väcka många olika förnimmelser hos tittaren.

Uppgift 1 – Diskussionsväckare

Pink Twins *Parametronomicon* är ett abstrakt, eller icke-föreställande, verk. Icke-föreställande betyder att verket föreställer någon sak eller händelse som inte finns på riktigt eller som inte kan identifieras.

Icke-föreställande konst föreställer ändå ofta något som man inte kan röra vid, som en känsla eller stämning. Fastän konstnären har en tanke om vad verket föreställer, kan tittaren själv bestämma vad den ser och hurdana känslor det väcker.

- Hurdan var stämningen i Pink Twins animation *Parametronomicon*?
- Hur kände du dig eller hurdana tankar väcktes då du tittade på verket?
- Tycker du att stämningen ändrades i något skede?

Uppgift 2 – Projekt: Känslvideo

Välj en känsla och måla en bild av den på ett stort papper. Placera det stora pappret på golvet så att alla får utrymme att arbeta. Välj vilken känsla ni behandlar och teckna fritt på pappret de bilder som känslan väcker. Målningen eller teckningen behöver inte föreställa någonting. Samtidigt kan ni lyssna på musik som passar till stämningen.

Spela in de olika färdiga delarna på video så att den till stämningen passande musiken hörs i bakgrunden. Titta på videorna och fundera på ifall det finns likheter i målningarna eller teckningarna. Föreställer bilderna något? Hurdan stämning är det i bilderna? Varför tror du att den ifrågavarande känslan framkallade just sådana bilder?

Pröva olik musik i samband med videon. Ändrar stämningen?

Uppgift 3 – Tilläggsuppgift: Ljud och känsla

Blunda och lyssna på musik i olika stilar. Vad ser ni i tankarna? Berätta i tur och ordning hurdana tankar, bilder och stämningar olika ljud eller musiken skapar.

Lyssna på musik till guidens videoverk. Finns det någon musik som passar till videorna? Framhäver musiken stämningen?

Vad känner du?

Konst som stöd för socialt och emotionellt lärande

AV-arkkis till medie- och konstuppföstran riktade publikationsserie erbjuder färdiga arbetsredskap åt fostrare och lärare inom småbarnspedagogiken och grundskolans lägre årsklasser. Läropaketen bygger på verk som är gjorda av Finlands främsta mediekonstnärer.

Mediekonst fostrar!-seriens femte del *Vad känner du?* erbjuder möjligheten att nyttja mediekonst som en del av arbetet inom socialt och emotionellt lärande. Guiden innehåller sex mediekonstverk med samhörande uppgiftshelheter. Läropaketet *Vad känner du?* är riktat speciellt till lärare inom småbarnspedagogiken och de första årsklasserna, men innehållet lämpar sig också väl för att användas med barn i andra åldrar. Förutom uppgifterna ger sakkunnigartiklarna av **Marja Kokkonen**, **Minna Suoniemi** och **Mimmu Rankanen** grunder till hur man använder konst som stöd för socialt och emotionellt lärande.

I AV-arkkis till medie- och konstfostran riktade webbtjänst *Mediekonst fostrar!* (www.mediataidekasvattaa.fi/sv) får registrerade användare fritt använda läropaketets verk som en del av undervisningen. I webbtjänsten finns också publikationsseriens tidigare delar med samhörande verk och uppgifter.

AV-arkki, distributionscentret för finländsk mediekonst, har gjort banbrytande arbete som distributör av finländsk mediekonst sedan år 1989. AV-arkkis verksamhet har befrämjat den finländska mediekonstens internationella framgång. Organisationens verksamhet är enastående både i Finland och i övriga Norden.

ISBN 978-952-68683-2-5

mediataidekasvattaa.fi/sv